

Պարտք մէջ, և թրօթթըր հաղարա-
պետին ֆիւրգատանէն զրկած տեղե-
կազրերը կը յայտնեն թէ կառավա-
րական գրաստանին նշանակէ կը գոր-
ծէ գաւառացի մէջ: Մեր դեպքանին
գիտադրութեանցը վրայ, իրողութիւն
զաւանդուն զինուորական անձն, որ
Սարգիս յոռի վարչութեամբը նշա-
նաւոր եղած էր, անցեալ դեկտ. ամ-
սոյ մէջ ֆիւրգատան զրկուեցաւ ի-
րորը կայսերական ֆոնտէր բարեկար-
գութիւն վերահաստատելու համար
Տեղւոյն կուսակալին իրողութիւն
պաշտօնին վրայ տեղեկութիւն չու-
նէր. միայն հրաման եղաւ որ ամ-
սական 30000 (յիսուն հազար) զր-
կուել մը վճարէ իրողութիւն վաշտային
նշանակէ թէ իրողութեամբ այլ մեթո-
դներով: իրողութիւն Տիարապետը
հաստատեցաւ բազմաթիւ սպայա-
կոյտով մը: Բայց նահանգին իւրաքա-
նալ վիճակն անոր ներկայութեան
պատճառաւ բարեփոխում մը չու-
նէր: Քրիստոնեայ ժողովուրդը շա-
րունակեց գանգատել կեղեքումնե-
րէ և բռնութիւններէ: Մայիս ամ-
սոյ մէջ Երեսօֆ փաշայէ և Սար-
գիս Եֆէնտիէ բարեկարգութեան
տուր յանձնարարում մը զրկուեցաւ
ամբողջ կարող նահանգին և շրջա-
կայ գաւառացի վիճակին վրայ քն-
նութիւն ընելու համար, և թրօթ-
թըր հաղարապետին պաշտօն յան-
նուեցաւ որ անոնց ընկերանայ և ա-
նոնց գործողութեանց վրայ տեղե-
կութիւններ հաղորդէ անգղիական
կառավարութեան: Այս ֆոնտէրը
շատ թոյլ կերպիւ գործել սկսան, և
քննութեան ընդարձակ յատակա-
գիծ մը շինեցին իրենց համար: Թը-
րօթթըր հաղարապետը կըսէ թէ ա-
նոնք 1880—81 տարւոյ ձմեռէն ա-
ռաջ իրենց գործերն աւարտել կը
յուսային: Տարակոյս չկայ թէ, կըսէր,
անոնք արժան եղած խորհրդածու-
թեամբ պիտի գործեն: Բայց երբ
ֆոնտէրը իրենց գործերը շարունա-
կեցին, թրօթթըր հաղարապետն իւր
մէկ նոր գրութեան մէջ ծանուց թէ
յանձնարարէն որ և է իրական բարե-
չէր սպասել ինք:

«Փոփոխէր արդու և ճարտար
մարդիկ էին, բայց յոռի խոր-
հորդականաց ձեռքը կը գտնուէին,
և գաւառական բարձր պաշտօններու
անշնորհ անձինք անուանած են,
որոց ինչ աստիճան առարկելի հան-
գամանք մ'ունենալը թրօթթըր հա-
ղարապետն անձամբ զիտէ: «Պէտե-
րը, կը գրէ թրօթթըր հաղարապետն
իրեւ արդեւ իւր ըրած քննու-
թեանց, իրատ ճարտար են ֆոնտէ-
րաց հետ վարուելու եղանակին մէջ:
Անոնք սովորած են այդ ֆոնտէրներն
իրեւ բարձրագոյն իշխանութեան մը
գործակատարներ նկատել, որոց պա-
հանջմունքը գումարի մը վճարմամբ
կարելի է գոհացնել: Այս Պէտերը կա-
նաք տալով կազմակերպ, բայց այս
նկատմամբ ինչ գումար որ ծախք
ընեն, վստահ են որ ֆոնտէրներն
երթալէ ետեւ, զանոնք կանչողներէն
պիտի կորզեն:»

«Այն արգելքներն որոյ միջոցաւ
բարենորոգիչ ազդեցութիւնն ի գե-
րեւ կը հանուի, Սարգիս մէջ բարե-
կարգութիւն հաստատելու համար
Միտհաթ փաշայի ըրած ջանքերէն
կը տեսնուին: Կ'երեւ թէ Միտհաթ
փաշան ազդեցական գործի ձեռք
զարկած, և յորինակ այլոց քանի մը
չարագործ և անհանգարտ իսլամներ
կախել տուած էր: Բայց գաւառական
պաշտօնատարաց անուանումն իւր
իշխանութեան սահմանին մէջ չէր,
և մեր յամանկոտի փոխ-հիւպատոսը
կը գրէ թէ անոր բոլոր ջանքի հա-

կառակ, արդարութիւնն ընդհան-
րապէս առեւտրոյ նիւթ մ'է: Մըր
Հէնրի Լէյքտայդ նահանգին մէջ ի-
ցրեն յոռի ընթացքով և կաշառա-
կուութեամբ ամենէն աւելի հանրա-
ծանօթ եղած գաւառներէն էր
կուքըն անցեալ յուլիս ամսոյ մէջ յա-
ջողեցաւ պաշտօնանկ ընել տալ: Այս
չափը լաւ էր, բայց յուլիսին այն-
չափ տարածեալ է, որ այսպէս եր-
բեմնակի պատիժներով առաջը չը
կրնար առնուիլ: «Մէհէնքու և
ուրիշ ատենից կողմանէ իրենց անձ-
նական շահուց համար արգարու-
թիւնն ի գերեւ հանելու մասին ցոյց
տրուած ճարտարութիւնը, կ'ըսէ
Կամսակոտի փոխ-հիւպատոսը, կը
ցուցնէ թէ գոնէ կարողութիւն չը
պակսիր Սարգիս մէջ, բայց դէ-
մը գործածուի:»

«Մեր պաշտօնատարաց կողմէ
զրկուած այս տեղեկութեանց վրայ
զարմանալի չէ որ ըրտ Սարգիսը
թուրքիոյ արդի կառավարողաց մի-
ջոցաւ վերածնութեանը նկատմամբ
հաւատք ունենալէ դադրի: Գործոյ
ճշմարտ վիճակին խոստովանութիւ-
թիւնն ընդհանրապէս ճշմարտու-
թեան ընդունուելէն ա՛յնքան ետքն
եկած է, որ ժողովուրդը մոռցած է
թէ Անգղիական կառավարութեան
Արեւելեան աշխարհավարութիւնը
մինչև ո՛ր աստիճան հակառակ հա-
մադմանց վրայ հիմնուած էր մինչև
ցարդ: Ժողովուրդը բոլորովին մոռ-
ցած է թէ առաջին նախարարն (ըրտ
Պիքսֆիլդ) և իւր պաշտօնակիցը
Օսմանեան Սահմանադրութեան է-
ական քաջողութեանը վրայ ո՛րչափ
պերճ լեզուաւ մը խօսած էին: Ո՛ր-
քան վստահ էին թէ իրենց բարե-
կամական ճշման ազդեցութեամբ,
այդ մեծ գործիքին առջև գանդ-
ուած փոքր արգելքները պիտի վեր-
նային և նա ազատապէս պիտի գոր-
ծէր: Ո՛րչափ բարեկութեամբ կը հար-
ուածէին զանոնք, որք՝ ինչպէս այ-
ժմ՝ Անգղիական նախարարութիւնն
ինք ևս կ'ընդունի, կըսէին թէ մա-
կերեւոյթին վրայ կեցած փոքր պա-
շարները ներքին անբուժելի հիւան-
դութեան մը նշաններն են: Ըրտ
Պիքսֆիլդի նախարարութեան հիմ-
նական սկզբունքը սա՛ էր թէ Օս-
մանեան սահմանադրութիւնը կա-
տարելապէս զորաւոր և առողջ առ-
մանադրութիւն մ'է, և թէ անոր
փոքր թերութիւնը մասնաւոր հո-
գածութեամբ կրնան անհետանալ:
Անգղիոյ նախարարը չափազանց դո-
ւադրութեամբ կը յայտարարէին թէ
թուրքիոյ հետ իրենց կնքած պայ-
մանագրովը դատած էին այն գործի-
քն՝ որով գործան պիտի տարուէր
այդ թերութեանց, և աշխարհի հը-
րաւէր կը կարգւային, որպէս զի ի-
րենց ճարտար խնամոյց ներքեւ Հի-
ւանդ Մարդուն (Թուրքիոյ) կեղեք-
անալու հանգիստտես լինի: Արդ,
այդ անձնապահ ըժշկաց արդի խոս-
տովանութիւնը թէ հիւանդին վի-
ճակը անյոյս է, խոստովանութիւն
մ'է թէ իրենց Արեւելեան աշխար-
հավարութիւնը սխալի մը վրայ հիմ-
նուած էր: Անոնք սխալած էին կար-
ծելով որ Ռուսիա Կ. Պոլսէն կրնային
հետի բռնել Օսմանեան բարենորոգ-
եալ կառավարութեան մը միջոցաւ,
և իրենց Արեւելեան աշխարհավարու-
թեան մէջ տակաւին ուրիշ սրբա-
լանաց ալ ի մօտ խոստովանութիւ-
նը կրնամբ սպասել:»

Յետոյ Տէյլի Նիւզ Պալքանի թե-
րակողոյն ժողովուրդոց և Աւստրո-
գերմանական դաշնակցութեան վը-
րայ խօսելով, ըրտ Պիքսֆիլդի
նախարարութեան հակառակութիւնն

ընն երեւան կը հանէ: Բայց իւր
յօդուածին այդ մասը բուն ինքզին-
դուրս լինելով, հարկ չեմք համա-
րել թարգմանել:

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բեղարարութիւն 6 նոյ.
Քաղաքս եկած հեռագիր մը կը ծա-
նուցանէ թէ Կարսի վերաբերական կա-
ռավարի Ֆրանքիլի գործարարին հրաման
տրուէր է որ իւր գոցած Հայ դպրոցնե-
րն ու եկեղեցիները վերադառնան իրենց
Բեղարարութիւն այս օրուան լրագիրը
Անգղիոյ և Թուրքիոյ միջև յարաբերու-
թեանց վիճակին վրայ յօդուածներ կը
հրատարակեն, և սա կարծիքը կը յայտ-
նեն թէ Անգղիական կառավարութեան
կողմանէ Բ. Կարսի եղած դիտողութիւնը
Անգղիոյ Արեւելեան աշխարհավարու-
թեան մէջ կատարեալ փոփոխութիւն
մ'են, որովհետեւ Անգղիա Կարսի քրի-
ստոնեայ հաւատակաց կողմը կը ընէ այ-
ժմ, մինչդեռ ըրտ Պիքսֆիլդի նա-
խարարութիւնը մինչև ցարդ զանոնք իւր
ընդհանուր աշխարհավարութեան գո-
հած էր ի նպատակ Օսմանեան կառավա-
րութեան:

Վիլհէմ 6 նոյ.
Աւստրիական լրագիրը Մայիսի Անգ-
ղիական նաւատորմին Արեւելք երթալու
համար տրուած հրամանն ետ առնելու
մասին Անգղիական կառավարութեան
ըրած որոշմանը կը հաւանին, և կը ծա-
նուցանեն թէ այս որոշումը՝ Թուրքիոյ
արտաքին գործոց նախարար Սաֆա փա-
շայի մէկ հեռագրին վրայ տրուեցաւ,
որ կը հաւաստէր թէ Բ. Կարսն առանց
բարենորոգումները դաժալիմ ելու՝ անոնց
անմիջական գործադրութիւնը լրջ խոր-
հորդածութեան նիւթ ըրած է (1):

Զրոյց կայ թէ Աւստրիա ալ աշխա-
տէր է Անգղիական կառավարութեան
որոշել տալու որ Թուրքիոյ նկատմամբ
իւր աւանդական աշխարհավարութիւնը
չթողու:

Լոնտրա 6 նոյ.
Մօրիսի Բոթ լրագիրն իւր այս ա-
ւուր թուոյն մէջ կը ծանուցանէ թէ Լոնտ-
րայի Օսմանեան դեսպան Միլիթիւրիս
փաշան յոյժ դոհ եղեր է այն բացատ-
րութիւններէն՝ զորո ըրտ Սաֆաֆիլդի
տուած էր Անգղիական նաւատորմը
Թուրքական ջուրերը զրկելու մասին Անգ-
ղիոյ դիտաւորութեանը նկատմամբ: Դի-
տաւորութիւնը մը զոր այժմ թողած է:
Պիքսֆիլդ իշխանին հեռանդութիւնը
շատ ծանրացաւ:

Սոյն հաւանք հեռագիր
Լոնտրա, 6 նոյ.
Լաւ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Միւ-
ղիլիւս փաշային և Սաֆաֆիլդի մարքի-
լին միջև փոխանակեալ բացատրութեանց
վրայ որոշուեցաւ որ Անգղիական նա-
ւատորմը չմեկնի Մայիսին:

Լոնտրա 6 նոյ.
Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ
Մայիսի գանդուղ Անգղիական նաւա-
տորմին տրուած հրամանն ետ առնուած
է: Անգղիա տառն օր պաշտօնաժամ ար-
ուէր է Կարս, որպէս զի խոստացեալ բա-
րենորոգումն ըր գործադրելու որոշում
ըրած լինելն ապացուցանէ:

Պիքսֆիլդ 6 նոյ.
Կատիսեալ Յայմանի կըսէ թէ ըրտ
արեւմտեան Եւրոպայ՝ խոստացեալ բարե-
նորոգումները Թուրքիոյ գործադրել տա-
լու համար Անգղիոյ ունեցած փափաքին
պիտի հաւանի: Բայց եթէ Անգղիական
կառավարութիւնն այս նպատակին ան-
զին անցնի, ամեն փոփոխութիւն
նաւաւարութիւնն իւր վրայ տուելով պիտի

(1) Կ'երեւ թէ Բ. Կարսի այդ հա-
ւալիմ ընթացքը չհետեւելու որոշմանը
վրայ էր որ Տիարապետին հրաման զըրկ-
ուեցաւ, որպէս զի Ապտալի պէյի ը-
րածին պէս այսուհետեւ Քիւրդ և ուրիշ
չարագործք ոչ ևս աքսոր զրկուին «ա-
ռանց գաւառատանի», այլ «գաւառի»: Կա-
լով այդ ըրտ խորհրդածութեան, և
կը վախճալը որ Բաղդադը, Միւսթիք,
Վանեցիք և Հայաստանի ուրիշ քրի-
ստոնեայ բնակիչք բան մը չպիտի հա-
կեցան այդ բաներէն, և յապարդում բա-
նին մէկ շար ձեւ պիտի համարին զայն:

գործէ: Կերմանիա և Աւստրիա իրենց
սեփական շահուց, և զանոնք պաշտպա-
նելու միջոցներուն վրայ համաձայն են
ուստի, Անգղիոյ կիցայ որոշել թէ Ա-
սիոյ բարենորոգմանց գործադրութեան
համար պէ՛տք է ստիպում ընէ: և այս
նպատակաւ մինչև ո՛ր աստիճան զօրու-
թիւն գործածէ՝ ոչ միայն Թուրքիոյ այլ
ևս Ռուսիոյ հետ մեծ պատերազմի մը
վտանգն աչքն առնելով:

Վիլհէմ 6 նոյ.
Եթէ Անգղիական նաւատորմը Թուր-
քական ջուրերն երթար, Աւստրիա և
Կերմանիա որոշած էին՝ իրենք ևս
քանի մը մարտանաւ զրկել Միլիթիւրիս
կանի Արեւելեան կողմը:

Բեղարարութիւն 6 նոյ.
Ռուսական լրագիրը կըսեն թէ Ռու-
սիոյ նկատմամբ Անգղիոյ բռնած ըն-
թացքն համաձայն չէ Պիքսֆիլդի դաշնագ-
րին 65րդ յօդուածին, որ Փարիզի դաշ-
նագրին տրամադրութիւնները կը հաս-
տատէ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝
Հալէպի նախարդ կուսակալ Քեա-
միլ փաշան ներքին գործոց նա-
խարարութեան խորհրդական և քա-
ղաքային պաշտօնատարաց ընտրու-
թեամբն զբարդ յանձնարարին նա-
խագահ անուանեցաւ:

Մայրաքաղաքի Ռուսական դես-
պան Լոպանով իշխանն երէկ Լիվա-
տային մեկնեցաւ Կ. Պոլիս վերա-
դառնալու համար:

Մայրաքաղաքի Աւստրիական
դեսպան Ջիլի կոմսն երէկ մայրաքա-
ղաքս վերադարձաւ: Կ. Վսեմութիւն
նոն իւր հրաժարագրերը մատուցա-
նելու համար միայն եկած է:

Հօրնալի ծովագետին հրամանա-
րութեան ներքեւ գանդուղ Անգ-
ղիական նաւատորմը Մայիսին չալի-
տի մեկնի:
Այս ըրտ ծանուցանող հեռա-
գիրն երէկ իրիկուն Անգղիական դես-
պանատան եկած լինելով, Մըր Հ-
Լէյքտայ փոխ իւր առաջին թարգ-
մանին միջոցաւ վեհ. Սուլթանին հա-
ղորդել:

Սօֆիային կը գրեն թէ Պուլղար
եկեղեցւոյ դուռն Բովսէփ Լիվարքն
որ փրկուէ կը նստի, և Կրնէն ար-
տօնութիւն ստանալէ ետեւ Սօֆիա
դնացած էր Աղեքսանդր իշխանին
այցելութիւն մը տալու, բայց իւր
զայլ չէր ծանուցուած, որով հետա-
քըքրական դէպք մը տեղի ունե-
ցաւ: Լիվարքին կառքը Սօֆիայի
Մետրապոլիտին բնակարանը մոնե-
լուն պէս, այս վերջինն իւր մեծա-
ւորին պատիւ ընելու համար եկե-
ղեցւոյ զանապիւններ զարնել տալ
կսկի: Շրջակայ թաղերու բնակիչք
յանկարծ զանգուկաց ձայնը լսելով,
կը յուզուին և փողոցները կը նեա-
ուին կարծելով թէ հրդեհի նշան մ'է
այս: Զբաղնիլքը ալ իրենց ջրհանե-
րով դուռն կ'ընեն, և այս խուռն
բազմութիւնը չորս կողմ վազել կ'ըս-
կուին հրդեհ վնասելով, սակայն ոչ
մէկ կողմէ բոց չէր տեսնուեր: Իսկ
չարագոյժ զանգակը շարունակ կը
հնչէր: Այն ժամանակ դէպ ի Մետ-
րապոլիտին բնակարանն երթալ կըս-
կուին, և հոն կը հասնան թէ զան-
գալներն ոչ թէ հրդեհ, այլ Պուլղար-
այդ եկեղեցւոյ դիւին դաւաւանող
ծանուցանէին: Խաղոյն վախն ու-
րախութեան կը փոխուի և Պուլղարը
խնդալին աղաղակներով կընդունին
Բովսէփ Լիվարքը, որ մասնաւորա-
պէս համակրելի է իրենց՝ Պուլղարա-
կան դատին համար կրած աքսորման
պատճառաւ:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՍԶԱՄԵԼ ՈՒՄՈՒՄԻՆ

Երկնային խաչի ցուցանիշ	42.43
Այս ամսու ցուցանիշ	42.43
Կես օրին	42.41
Բաժնի կրկնական փոխարին	40
Բաժնի արժեք	815

ԲՆԹԱՅԻՐ ԱՐԺԱԹՎԱԾՈՑ

25 Հոկտեմբեր

Առևտրի ծախսերի քանակ	4, 2
Փոխանակված հաս	3, 5
Կ. Պոլսի Պաշտոնյան	5, 45
Քրեական ծախսեր	4
Քրեական 1863	3, 5
Քրեական 1865	67
Քրեական 1869	65
Քրեական 1872	20 3/4
Քրեական 1873	61
Խրատայ	0, 47 14

ԲՆԹԱՅԻՐ ԳՐԱՄՈՑ

25 Հոկտեմբեր

Առևտրի ծախսեր	109 23
Նորոգի անհատ	87 12
Խառնուրդ և այլ	89 24
Պաշտոնյան	51 40
Մեծ ծախսերի տարբերություն	6 20
Հինգ շաբաթ	17 20
Մեծ աղբ	17 45
Պոլսի	360

ԱՅԴ

Մայրաքաղաքի և դառնալից մեջ լրացրելու հետ հաշիւ ունեցողներին կը խնդրուի որ անյապազ փոխարեւ հաճին :

ԱՅԿԱՅԻՆ

Հայրենիք լրագրող փոքրին թընայն մէջ հետեւեալ կը կարգաւոր :

Ս. Երուսաղէմի պարտուց բարձր ման յանձնաժողովն ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Զոր սրուշեր է ընդհանուր ազգին մէջ հանգանակութիւն մը բանալ մարդ գըլուս տարին 3 զրուշ սահմանելով որ պիտի տեւ 3 տարի, և որ մայրաքաղաքի մէջ թաղ խորհրդոց, իսկ դառնալից մէջ Աւստրիոյ միջոցաւ պիտի գանձուի : Հանգանակեալ գըլումը 100ին 10ը վարժարանաց, 10ը Պատրիարքարանի նորոգութեան և 3ը հաւաքաց պիտի սահմանուի, իսկ մնացեալ 73ը Երուսաղէմի պարտուց, Տոմարները Ս. Պատրիարք Զոր և Յանձնաժողովի կնիքը պիտի կրեն : Իսկ հանգանակեալ գըլումարաւ վանքին տնօրէնութեանը պարտքերը պիտի վճարուին հետզհետէ, այնպէս որ երեք տարւան մէջ ըլլող պարտքերը պիտի կարենան վճարուի :

Իսկ Երուսաղէմի Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Տ. Սիմէոն Ս. Արքեպիսկոպոս Եփեսոս պիտի ուղարկէ Երուսաղէմի գըլումեալ կալուածները ազատելու, և եթէ հարկ լինի՝ դատ վարելու համար, այս մասին յանձնարարական գիր մ'ուղեն նախով ի ձեռին Բ. Դրնէն առ Բարձր խորհիւ ուղղեալ :

Լրագիր անուն թերթը քանի մը անգամ է որ Պատրիարքարանի լուրերը վարձքով Մասիսի փոխաւորը երեսփոխանի մը խօսք կընէ և տմարդի կերպիւ զայն կը հարուածէ :

Արքարութեան պարտք մը կը համարուի յայտնել թէ յիշեալ երեսփոխան էֆէնտին Պատրիարքարանի մօտ բնակութիւն ունենալով, և ուրիշ թերթի մը խմբագիր լինելով, Պատրիարքարանէն լուրերն անձամբ կը խլուի կատանայ և բարեկամ մարդ Մասիսի ալ կը հաղորդէ ա-

ռանց ընաւ փորձք մ'ստանալու : Հետեւեալ լրագրող այս մասին ըսած խօսքերը պարզապէս անձնական թշնամութեան արդիւնք են :

ԹՎԱՅԻՆՈՒԹԻՆԵՐ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Վառնա 20 հոկտ. 1879

Սմայս 17 չորեքշաբթի առաւօտ Ս. Լուսինեան շողեակով քաղաքի ժամանեց Գեր. Խորէն Նար պէյ Լուսինեան Ս. Արքեպիսկոպոսը :

Թաղ խորհուրդը քահանայք և երկսեռ վարժարանաց հոգաբարձուք և ժողովրդեան խառն ժողովին Ն. սրբապետութիւնը գիմաւորելով, մեծաւ հանդիսիւ և վարժարանի մանկանց քաղցրանքաւ երգերով եկեղեցին տարին, ուր ազգային ետեւ, համաստ բայց դեղեցիկ ատենարանութիւն մ'ըրաւ, և անկիւն պէս Սիսական վարժարանի երթալով աշակերտաց ուսմանը քննեց և շատ գոհ լինելով քանիցս իւր շնորհակալութիւնը յայտնեց Ս. Մկրտիչ Թովմասեան աշակերտ երեսփոխան հայկաբան դաստառին, ինչպէս նաև ծաղկոցի տեսչին : Անոր թաղ խորհուրդը անգամայն ևս իրենց հետ կառերով յաղաքի կառավարիչ Ս. Մկրտիչին այցելութեան զընաց և Պաղկեցիի գեղեցիկ բանախօսութեամբ Պաղկեցիի ազգային վարժարանի վրայ իւր խնդակցութիւնը յայտնելով բարձրութիւն մաղթեց երկրին և նորա իշխանին, չմոռնալով միանդամայն յանձնարարել նորուն Վսեմութեան քաղաքիս Հայ հասարակութիւնը :

Թէ ինչ տարուորութիւն ըրաւ վսեմ կառավարչին վրայ Խորէն սրբապետին հակիրճ և խնամալից խօսակցութիւնը, կըրնայ հասկցուի Ն. վսեմութեան առ Ս. Լուսինեան հիւսիսատան ուղղած սախօսքը թէ «Հայ կղերն ընդհանրապէս խիստ լուսաւորեալ է :

Կառավարչին քովէն մեկնելէ ետեւ՝ Ն. սրբապետութիւնն ուղղակի Երուսեան օրհորդաց վարժարանը գնաց : Ուր հաւելի չափ սովորակազետ ազգայնէք հայրենասիրական քաղցր երգերով զինաւորեցին : Ն. Սրբապետութիւնն աղջկանց ուսմանը քննելով ու ձեռագործներն աչքէ տեսնելով չափազանց ուրախ եղաւ անոնց յառաջդիմութեան վրայ և պէտք եղած բարոյական խրատներն ու յորդորները տալով և օրհնելով գոհ սըրտիւ մեկնեցաւ և իրեն բնակութեան յառակացաւ վարժարանը գնաց :

Ժամէ մը յետոյ Վսեմ կառավարչը փոխադարձ այցելութեան եկաւ Ն. Սրբապետութեան, և կէս ժամու չափ տեսակցելէ ետեւ մեկնեցաւ :

Թաղ խորհուրդը պատգամաւորութեան մը միջոցաւ խնդրած ըլլալով Ն. Սրբապետութեանն որ բարեհաճի հետեւեալ օրը Ս. պատարագ մատուցանել և հոգեւորապէս մխիթարել քաղաքիս հայրենակարօս ժողովուրդը, բնակաւորութեան ժամակ չէր մնար օտար աշխարհեանց ներկայացուցիչներուն ևս նոյն օրը աչքելութիւն տալու, ուստի նորին Սրբապետութիւնը բաւականացաւ իրեն ուղեկից զանուէլ Սրբ. Ա. Պետրոս վարդապետի միջնորդ այցատմանը զրկելով թէ Յոյն և Պաղկեցի եպիսկոպոսաց և թէ մեծ հիւսպատուաց :

Թաղ խորհուրդը չըմբերական հըրաւիրադրեր զրկեց տեղական իշխանութեանց, հիւսպատուաց, Յոյն և Պաղկեցի եպիսկոպոսարանաց որ հաճին ներկայ գտնուիլ այն հանդիսին որ հետեւեալ օրը առաւօտեան ժամը 10 ին տեղի պիտի ունենար քաղաքիս հայոց եկեղեցւոյ մէջ, Պաղկեցի իշխանին և ժողովրդեան երջանկութեանը համար աղօթելու :

Որչեալ ժամուն Նորին Սրբապետութիւնը շքեղապէս զգեստաւորեալ երգեցիկ մանկանց ուղեկցութեամբ առաջնորդարանէն յեկեղեցի իջաւ անցնելով իւր ձամբուն երկու կողմը շարուած խառն մանկութեան մը մէջէն, որու սահման կը գծէին Պաղկեցիի զրոյակները, եկեղեցւոյ դաւթին առջև զինաւորեցին Նորին Սրբապետութիւնն սովորական զգեստ աշակերտութիւնը շարժալիկեանց վարժարանի քաղցրաշունչ դեղեցիկով

մի քերթուած, զոր տաղաչափած էր վարժարանիս աշակերտներէն մին ի պատիւ Նորին Սրբապետութեան : Ասանցմէ վերջը զրան քովը շարուած կը կայնէին կատարութեան ժամատարները :

Եկեղեցւոյ մէջ թիկնաթռններ պատրաստած էին բարձրատիճան հրաշխարհի համար : Երկու կողմեան դասեր կը գտնուէին Վսեմ կառավարչին իւր հետըն ունենալով օտար տէրութեանց հիւսպատուները : ձախարհովը տեղական կառավարութիւնն իրարմարմնեան պաշտօնեայք և քաղաքի երեւելի անձինքը : Եկեղեցին լի էր բաղմութեամբ երկու սեռէ և ամեն հասակէ աւելի քան հազար հինգ հարիւր անձանց, որոց առաւին երեք քառորդը Պաղկեցի Յոյն և օտարազգիք էին, մինչև իսկ Խորայէլացիք և Մահմադականք :

Մնացեալ հետեւեալ խառն

1879 հոկտ. 20 Ն. Պոլիս

... խմբագիր :

Ի սէր անկողնակալութեան ներկայիս հրատարակութիւնը կը խնդրուի :

Սմայս 19ին Աղբ. ժողովոյ նըստին ներկայ գտնուեցայ : Պէտքէրեան էֆէնտին Սահմանադրութեան վերաքննութեան անհրաժեշտ և անմիջական կարեւորութիւնը բացատրելու առնին : մի ակնարկ ևս վսեմութիւնը արգիւ միճակին նուիրեց, ուր բաւեալ երամբներէն զատ ոչ ինչ չը գտաւ և նոցա աղօթքի ձեռնադրեալ օչ ինչ չը ըսեց : Հարկ չեմ համարիր հարցնել ինչեալ էֆէնտինին, թէ ո՞ւր տեսած է աղօթող բուեր, այլ միայն խորին ցաւակցութիւնս կը յայտնեմ որ Երեսփոխանական ժողովոյ պատկառելի ատենին մէջ մի դատարարի երեսփոխան Բաւակիրով աղբային եկեղեցականութիւնը կը մկրտէ ու կը ծաղրէ նոցա աղօթքը, իսկ եկեղեցական երեսփոխանը անձայն կը մարտն նախապէս մի, որ այսօր արձանագրուեցաւ, վարդ պիտի հրատարակուի և ապագայն զայն պիտի կարգայ :

Թեւեալ եկեղեցական երեսփոխանք վանականներ չլինելով և հետեւեալ ինքնին բաւեալ երամբէն դուրս կարծելով լուեցին, բայց պիտի կարգանան ցուցնել, որ ինքեանք աւելի մեծ արժանիք և մեծ տաղանդ ունին քան այն վանականներն, որ այսօր ընդարձակ վիճակներ կը կառավարեն :

... խմբագիր, բաւական համարելով այսպիսի կը խնդրեմ որ ընդունիք յարգանքս հաւատարմին :

Ս. վարդապետ Խաղաչեան

Գանաթիւ 24 հոկտ. 1879

... խմբագրատպութե :

Ուստի խնդրելով լրագրական տապարէքը եղած է այսօր ի վնաս դատութիւն :

Ուստի, խնդրելով փոխանակ ընդհանուր խնդիր երթադրելով՝ Սրբապետանցի խնդիր կը շինեն — ինչպէս որ քանի մը տարի յառաջ ալ եղաւ — և ըստ այնմ՝ քանի մը կը փաստարանեն :

Մենք կարգաւոր յայտնութիւն օրուստանայց նամակները, ի հետաւորութեան շարժեալ քանի մը տող բան գրած էինք պատուական լրագրութիւն 2424րդ թուոյն մէջ :

Դուք ալ, խմբագրատպութե, Տէր, յետ քառօրեայ մը՝ հասարակաց կարծեաց արձագանք ըլլալով, մեր դիտարկութիւնը շեշտած էիք :

Անցեալ չորեքշաբթի օրուստան Մասիսի մէջ՝ Գեր. Տ. Մկրտիչեան Սրբապետին հրատարակած պատասխանը և ուստի խնդրելով պատճենը կարգայ :

Ուստի խնդրելով և ուղղաւոր քննադատութիւնը՝ աղբային երեսփոխանական ժողովոյն ազատ վիճարանութեանը կը պատկանի :

Իսկ պատասխանողին հաշտութեամբ խմբագիր Տէր, մեր երկուքին ևս համարմանայն :

Գեր. Մկրտիչեան կընէ . . . :

Բայց կը խոստովանի միանգամայն որ՝ Ս. իշխանին Սթուոյն հաւաքած Մաշտոցին մէջ նորանցած է . . . :

Մասիս՝ շաբաթ կընած էր այդուստին ձեւը :

Եւ իրաւունք ունէր :

Բայց Մուրադեանց Սրբապետը կը բացատրէ, պատճառելով թէ խնդրելով բացայայտ է :

Եթէ խնդրոյն մէջ մեղի համար բացայայտ կէտ մը կայ, այն ալ Սրբայ Սթուոյ հետեւեալ հրատարակելն է, որ զարմանալի կերպիւ պատմութեան գէմ մեղանչել կենթադրէ :

Կիցիկից կաթողիկոսութիւնը ոչ հակաթու է, և ոչ հետեւալ, այլ պատմական դէպքերէ ծնունդ առած մի Սթուոյ, որ պիտի յարատեւէ՝ մինչև որ ժամանակի պարագաւ ներս անոր կարեւորութեան պէտքը բաւան :

Բայ վարդապետութեան կրօնի, յայտ է թէ՝ մաղթելուց սովորութեամբ իշխանայ կաթողիկոսին վերապահեալ է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ընդհանրական նախամեծար հեղինակութիւնը :

Քահանայ, վարդապետ կամ եպիսկոպոս ձեռնադրելու խնդիրը լոկ իրաւասական է, և չկրնար Սրբայ Սթուոյն զլացուիլ այդ արտօնութիւնը՝ որ բաղմադարեան դորձագրութեամբ նուիրադործուած է արդէն :

Սիւր՝ վարդապետին աջակիցը եղած է, համահաւան հաճութեամբ, և ոչ թէ անոր հակառակորդը՝ հետամուտ :

Վերջապէս, այն աղբային-քաղաքական նկատմանը՝ որ Սրբայ Սթուոյն հաստատութեան պէտքն արտադրած է ժամանակաւ, և զոր Օտուան էֆէնտին լու բացատրած է Երեսփոխանական ժողովոյն մէջ Սրբայ խնդրոյն վիճարանութեան առթիւ, նոյն կայ ու կը մնայ մինչև ցարդ, գուցէ առաւելագոյն ևս այժմ քան երբեմն . . . :

Ուստի, ըստ իմ համոզման, այս հաւաքածու խմբագրին խնդիրը դեռ անլոյծ մնացած է, և պէտք է որ ընդհանրապէս լուսաբանուի :

Չերգ

Ս. Յ. Աւագեան

ՎՐԻՊԱՆ

Լրագրոյ երկուշաբթի առաւրթուով հրատարակեալ «Բնադատական» ին մէջ սկսեալ Ս. աղ 37 փոխառեալ պիտի լինին փոխառեալ ևս : Իսկ Բ. աղ 36 երկու փոխառեալ ինքնին փոխառեալ ևս : Նոյն սկսեալ 39 «հրահրեցի» պիտի գրուի «հրահրեցի» : Նոյն սկսեալ աղ 87 ըստ Բաւակիր խմբագրութե :

Դարձեալ, երեկուս թուով հրատարակեալ Տէյի Նիւզի յօդուածին մէջ, «Սրբ. Հ. Լ. լրագրի վերջին անգամ քեզ ջանքերն» անպատշաճ ջանքերն » պիտի լինին :

Բնախօսական յօդուածին մէջ ալ (3րդ սկսեալ 38րդ աղ) «ձեռքը» բառը «թուք» պիտի լինի :

* Երկուս Ս. Երեսփոխան Պատրիարքին ստորագրած ուստի խնդրելով պատճենը կարգայ :

